

Tagállami integrációs modellek – A gazdasági kormányzás új dimenziói az Európai Unióban – Beszámoló a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezett konferenciáról*

Kovács Olivér

A Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében rendezték meg 2015. november 23-án a *Tagállami integrációs modellek – A gazdasági kormányzás új dimenziói az Európai Unióban* című konferenciát, a Magyar Tudományos Akadémia impozáns felolvasótermében, azzal a törekvéssel, hogy átfogó képet kapjunk – interdiszciplináris megközelítésben – napjaink legfontosabb Európát érintő kérdéséről, vagyis arról, hogy mi lesz az integráció folyamatával.

A nyitóelőadást Halmai Péter, a közgazdaságtudományok doktora tartotta, aki *Új geometria – „teljes” Gazdasági és Monetáris Unió?* című előadásában visszatért az integráció gyökereihez, és egyúttal emlékeztetett arra, hogy az európai Gazdasági és Monetáris Unió soha nem teljesítette az optimális valutaövezetek elméletéből ismert legfontosabb kritériumokat. Az előadó hangsúlyozta, hogy az eltérő versenyképességű gazdaságok folyamatos integrációja során ugyan célul tűzték ki a tényleges és valódi gazdasági és monetáris uniót (*ever-closer union*), valamint a fiskális uniót, ám mindez számos kérdést vet föl, hiszen a szuverenitásátruházás magasabb fokát kívánná meg. E kíváncsi beteljesülésének legnagyobb ösztöke voltaképp a periferezálódás elkerülése lehet. Mindez *Wilhelm Röpké (1962/2000:12)* azon sorait juttathatják eszünkbe, miszerint Európa legfőbb értéke és ereje pontosan abban rejlik, hogy kontinensünk megtestesíti az egységet a sokféleségben (*Einheit in der Vielfalt*).

A második előadást Palánkai Tibor, az MTA rendes tagja tartotta. Előadásának címe: *Az európai integráció modell- és regulációs válsága: jóléti állam és/vagy ökoszociális piacgazdaság mint válasz a 21. század kihívásaira*. Palánkai nem elégedett meg az integráció előnyeinek és napjaink válságjelenségeinek pusztá megemlékezésével, hanem a jóléti állam és az ökoszociális piacgazdaság modellszerű összevetésével annak igazolására törekedett, hogy a társadalmi-, gazdasági-, és környezeti problémák hatékonyabb és fenntarthatóbb európai kezelését a modern kapitalizmus

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Kovács Olivér az ICEG European Center tudományos munkatársa. E-mail: okovacs@iceg.hu.

globális rendszerében elsősorban az ökoszociális modellről remélhetjük. Az előadó részben reflektált Thomas Piketty *A Tőke a 21. században* című könyvére is, pontosabban annak globális progresszív vagyoadóval kapcsolatos részére. A recenzius teljes mértékben azonosul az előadó által kifejtettekkel, már csak azért is, mert nem győződött meg arról, hogy korunk sokszorosán összetett problémáinak kezelése során valóban elégséges lenne csak a vagyoni- és jövedelmi egyenlőtlenségek kérdését kiválasztani mindentől függetlenül, és mindössze egyetlen, ráadásul globális instrumentummal kezelni. Ezen a ponton felsejllhet Jánossy Ferenc klasszikus gondolata, nevezetesen, hogy a társadalmi-gazdasági rendszer szövetét nem úgy kell megemelni, hogy egy-egy pontot megragadunk: több területet kell kezelni és kiemelni ahhoz, hogy a dolog érdemben megvalósulhasson.

A harmadik előadást *Bankunió, költségvetési unió, „többsebességű” Európa* címmel Csaba László, az MTA rendes tagja tartotta. Előadásából több fontos állítás közül hármát emelünk ki: Csaba egyrészt azt hangsúlyozta, hogy az európai válságkezelés gyakorlatának vannak olyan elemei, amelyeket nemcsak közgazdasági, de jogi értelemben is erőteljesen kifogásolhatunk (az előadó itt az Európai Központi Bank gyakorlatára hívta fel a figyelmet). Másrészt a bankunióval kapcsolatos dilemmák közül is felvetett néhányat, hangsúlyozva a költségvetési unió kapcsán, hogy még mindig a kormányközi megoldások tűnnek életrevalóbbnak, mi több, politikailag elfogadhatóbbnak. A bankunió kapcsán is megvilágítható ez az ellentmondás. A magam részéről csak utalnék arra, hogy az EKB-felügyelet már önmagában is kérdéses lehet. Főszabály szerint a felügyelet során az EKB helyi ellenőrzést végezne, de ha szó szerint vesszük a megállapodás szövegét, akkor az derül ki, hogy ezt ténylegesen a nemzeti hatóságok végeznék el.¹ Harmadrészt, Csaba László előadásában pozitív megvilágításba helyezte David Cameron levelét, amelyet Donald Tusk részére küldött,² azt hangsúlyozva, hogy David Cameron voltaképp nem akar kilépni az Európai Unióból, sokkal inkább azt szeretné elérni, hogy teljeskörűen vizsgálják fölül és tárgyalják újra az uniós alapszerződéseket és megállapodásokat.

A fentieket követő, jogi kérdéseket taglaló szekciót Kecskés László, az MTA levelező tagja nyitott meg *A jogharmonizáció integrációs ereje* c. előadásával. Áttekintette az uniós jogharmonizáció folyamatát, ami végigkísérte és kíséri a mai napig az integrációt. Éléménydús előadásában kitért arra is, hogy az idők folyamán milyen súlyponteltolódások történtek az irányelvek, rendeletek és határozatok között, és érintette a jogharmonizáció folyamatának vargabetűit is, például idézve azt az esetet, amikor a jogászok a jogegységesítés szellemében tizenegy éven keresztül foglalkoztak az emelővillás targonca EU-konformitásával.

¹ A szöveg: „[...] may confer specific tasks upon the European Central Bank [...]”.
Elérhető: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120907.en.html> Letöltve: 2015. december 7.

² A levél elérhető: http://issuu.com/spectator1828/docs/donald_tusk_letter_001_d5d09dcc167f11
Letöltve: 2015. december 7.

Király Miklós kandidátus gyakorlatilag ott folytatta, ahol Kecskés László abbahagyta. A *nemzetközi magánjog kodifikálásának útjai az Európai Unió tagállamaiban* című előadásában a magánjogi egységesítésének aspektusára fókuszált. Az előadó számos, a hallgatóságot kérdésekre ösztönző, érdekes témát érintett (például hogy lehet-e, kell-e irányadónak tekinteni a migránskérdés kapcsán a tartózkodási ország szerinti jogszabályokat – jogokat és kötelezettségeket, stb.).

A jogi dimenzió után újfent a közgazdaságtudományi, gazdaságpolitikai kérdések adták a konferencia vezérfonalát. Benczes István habilitált egyetemi docens *Fiskális fegyelmetlenség – a nemzeti kormányzás eltérő minőségei tagállami szinten* című előadásában rámutatott arra, hogy az uniós intézmények fegyvelmező ereje messze nem tökéletes, és belső, tagállami elköteleződés szükséges a költségvetési kritériumok tartós teljesíthetősége érdekében. A fiskális szabályok alkalmazása segíthet (egyenleg-szabály, adósságráta-szabály stb.), de nem előfeltétele a sikernek. A fiskális unió létrejöttét már csak azért sem tartja tehát a szerző a jelenlegi intézményi és tagállami viszonyrendszerben elképzelhetőnek, mert a tagállamok a fiskális fegyvel vonatkozásában igen heterogének. Természetesen nem látjuk, hogy mit hoz a jövő, továbbra is igaz, hogy az európai integráció nyílt végű projekt (*open finalité politique*).

Kutasi Gábor egyetemi docens a *Külső egyensúlytalanság az egységes valutaövezetben – Megoldás-e a többszintű kormányzás?* kérdéskört járta körül. Az elhangzó előadásból a szakavatott hallgatóság voltaképp az *aszimmetrikus interdependencia* jelenségére asszociálhatott, nevezetesen arra, hogy a mag-országok növekedése (Németország, Franciaország) nagymértékben függ a periféria-országokba exportálandó javak és szolgáltatások ottani abszorbeálhatóságától – utóbbi érdekében ezen országokat finanszírozni szükséges. Így alakul ki a periférián a külső eladósodás, illetve a külső egyensúlytalanság, a mag-országokban pedig (főleg Németországban) a külső egyensúlyi többlet. Emlékezzünk csak arra az időszakra a kétezres évek elején (2002–2003), amikor a német gazdaság is inkább stagnált, mint növekedett. Ezért hát nem is lepődhetünk meg azon, hogy a Benczes István előadásában is előkerülő Stabilitási és Növekedési Paktum fellazítása került annakidején napirendre. Enyhíteni kellett a kötöttségeken, mert a folyamatos bővítés a lassulás centrifugális erőt hozta a felszínre. Pontosan a lazítások (szankciók elmaradása a német és francia esetben) után indult meg a mag-országok külső egyensúlyában a többletképződés, míg a periféria-országok esetében a hiányok növekedése (lásd *Cesaroni és De Santis 2015:20*).

Hetényi Géza, az Európai Bizottság Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóságának főosztályvezetője *Többsebességű Európa és a magyar érdekek* címmel megtartott előadásában arra fókuszált, hogy a gazdasági kormányzás különböző sarokpontjai (pl.: fiskális paktum, Európai Szemeszter, kettes, valamint hatos csomag, Euró Plusz paktum, a bankunió stb.) miként viszonyulnak Magyarországhoz. Álláspontja szerint egy saját valutával rendelkező ország, mint hazánk, közeledhet a lefektetett elvek

hez, mi több, kellő körültekintéssel alkalmazhatja is őket (pl. bankunió). Narratívája szerint az intézkedéseket és a kilátásba helyezett tervezeteket látva elmozdulás tapasztalható a kormányközi megoldások felől az uniós szintű megközelítések felé.

A konferencia utolsó szekciójában esettanulmányi megközelítéseket láthattunk. Gyórfy Dóra, az MTA doktora *Tagállami esettanulmány I.: Görögország és a GMU. GREXIT?* című előadásában példás alaposággal járta körbe a kérdést, és azt hangsúlyozta, hogy Görögországban az állam túlzott mérete és működési minőségének alacsony színvonala a bajok fő forrása. A recenzens messzemenőig egyetért ezen állásponttal, azzal a kiegészítéssel, hogy érdemes lenne megvizsgálni a piac és az állam összefonódó viszonyát Görögországban. A görög gazdasági növekedés (s ezzel együtt az adósságráta csökkenthetősége) elsősorban olyan szektorokon alapul (turizmus, vendéglátás), amelyek nemzetközi versenyképessége (más periféria-országgal összevetve is, pl. Spanyolországgal) is alacsonynak tekinthető.³ Magyarán, túl azon, hogy az állam méretének csökkentenie kellene, a jó kormányzást, jó minőségű és széles rétegek által hozzáférhető közszolgáltatásokat úgy kellene kultiválni, hogy eközben a gazdaság különféle ágazatainak egyfajta strukturális modernizálása is végbemenjen. Erre viszont valójában nem létezik recept, megvalósítása inkább csak lassú léptekkel, évtizedes távlatokban képzelhető el. Már csak ezért is igazat kell adnunk Gyórfy Dórának, aki szerint az EU-ból/eurózónából való kilépésnek az esélye nagyon kicsi. Görögország óriási árat lenne kénytelen fizetni ezért, nem beszélve a láncreakció lehetőségéről, mondjuk Portugália esetében. A görög fejlődés kulcsa tehát az integráció kijózanító, tanítómester szerepe lehet, amely már meg is kezdődött azzal, hogy az EU voltaképp átvette a kormányzás szerepét – hangsúlyozta Gyórfy Dóra.

A konferenciát Koller Boglárka egyetemi docens előadása zárta, amely rímelt Csaba Lászlónak a nap korábbi részében felvetett gondolatára, miszerint az Egyesült Királyság nem akar kilépni az EU-ból. Az előadó *Tagállami esettanulmány II.: Nagy-Britannia és az európai gazdasági integráció. BREXIT?* című előadásában ismertette az elhíresült levelet, és elemezte az ott kifejtett pontokat. Bár az Egyesült Királyság tőkepiaca hatalmas, úgy tűnik, nem áll érdekükben a kilépés. Épp ellenkezőleg, a válság és a válságkezelés lehetőséget kínál arra, hogy az uniós alapokmányokat és szerződéseket új alapokra helyezték, ha úgy tetszik, az új időkhöz igazítsák.

³ Erről tanúskodik a *World Economic Forum, Travel and Tourism Competitiveness Report 2015* is. A rangsor 141 országból Görögország csupán a 31. helyen szerepel, míg Spanyolország az első, Olaszország a 8., Portugália pedig a 15. Elérhető: <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2015/> Letöltve: 2015. december 7.

Felhasznált irodalmak

Cesaroni, T. - De Santis, R. (2015): Current Account 'Core-Periphery Dualism' in the EMU.
CEPS Working Paper No. 406

Röpke, W. (1962|2000): Europa in der Welt von heute. Werner Kresser, Thun; Nachdruck:
Schulthess, Zürich.